

RSDB IN 2007

MILIEU JAARVERSLAG

Introductie

Geachte lezer,

Voor u ligt het Milieujaarverslag RSDB 2007.

RSDB ziet milieubeleid evenals de zorg voor veiligheid, gezondheid en welzijn als een integraal onderdeel van het ondernemingsbeleid. Tevens heeft zij een maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid jegens medewerkers, klanten en samenleving.

RSDB ziet het als haar verantwoordelijkheid om belasting van het milieu zoveel als haalbaar is te beperken. Wat mogelijk is wordt mede bepaald door technologische ontwikkeling en een verantwoord financieel middelenbeslag.

Maar waar er mogelijkheden liggen grijpen we die aan omdat we ook in dit opzicht tot de top van Europa willen behoren.

Dit verslag geeft aan hoe we hieraan hebben gewerkt in 2007 en nog zullen doen in de nabije toekomst. We hopen dat u de door u bestede tijd aan dit milieujaarverslag als nuttig zult ervaren.

Vragen en reacties zien wij graag tegemoet.

John Caris
Voorzitter Raad van Bestuur RSDB

Inhoud

Inleiding

1 RSDB en het milieu	3
2 Milieubeleid, instrumenten en maatregelen	4
2.1 Milieubeleid	4
2.2 Relatie met overheden	5
2.3 Instrumentarium en organisatie	6
2.4 Doelen en maatregelen	8
3 Milieugegevens RSDB	9
3.1 Input-Output	9
3.2 Emissies naar water	9
3.3 Emissies naar lucht	12
3.4 Afvalstoffen	13
3.5 Milieu-incidenten, hinder	14
3.6 Bodemkwaliteit	14
4 Milieubeleidsverklaring	18

Zorg voor het milieu

1. RSDB en het milieu

RSDB hecht waarde aan het milieu en de daarmee samenhangende aspecten en heeft daarom een professionele stafafdeling Milieu. RSDB is niet verplicht tot een publieke milieuevaluatie, maar voelt daartoe als grote speler in Nederland en Europa wel een morele verplichting. Laten zien wat je doet, waar je staat en waar je naar toe wilt, dat is de gedachte.

Zoals u eerder in dit verslag heeft kunnen zien zijn de activiteiten van RSDB ondergebracht in twee business lines: Print Productions en Marketing Communications. Het zwaartepunt van de milieuzorg binnen RSDB ligt op Print Productions, omdat deze business line de drukkerijbedrijven omvat en daarmee de bedrijven waar milieuaspecten in het bijzonder spelen. RSDB heeft in Nederland vijf rotatiedrukkerijen: Roto Smeets Deventer en Roto Smeets Etten zijn diepdrukkerijen, Roto Smeets Weert, Roto Smeets Utrecht en Senefelder Misset zijn offsetbedrijven. Daarnaast beschikt RSDB over twee vellenoffsetbedrijven: Roto Smeets GrafServices Eindhoven en Roto Smeets GrafServices Utrecht. Buiten Nederland bevindt zich één rotatiedrukkerij, in Hongarije, waarin de onderneming een 85 procent deelname heeft.

Rotatiebedrijven

In een rotatiebedrijf loopt het te bedrukken papier vanaf een papierrol de rotatiepers in. Bij passage van cilinders die zijn voorzien van drukvormen wordt de papierbaan met inkt bedrukt. De rotatiebedrijven bedienen de nationale en internationale markt van postordercatalogi, retaildrukkerwerk, directories, sponsored magazines en tijdschriften. Grofweg eenderde van het drukwerk is bestemd voor het buitenland, onder meer Engeland, Verenigde Staten, België, Zweden, Duitsland, Denemarken en Frankrijk. Vellenoffsetbedrijven, waar op de drukpers vel na vel van inkt wordt voorzien, werken voor de veelal regionale en landelijke zakelijke markt. Voorafgaand aan het drukken vinden prepress-activiteiten plaats: tekst- en beeldopmaak en drukvormvervaardiging. Na het drukken is er de nabewerking: afwerken van drukwerk door middel van snijden, vouwen, lijmen en dergelijke en expeditie. Papier, inkt, energie en water vormen de bulk van de grondstof van alle drukkerijbedrijven. Daarnaast kopen de offsetbedrijven aluminiumplaten in voor de vervaardiging van drukvormen. In de productie worden voorts diverse processtoffen (zoals diverse chemicaliën en reinigingsmiddelen) en hulpstoffen (zoals hecht- en plakmiddelen en verpakkingsmaterialen) ingezet.

2007 en verder

RSDB heeft het als groep in 2007 op meerdere punten beter gedaan ten opzichte van voorgaande jaren: voor wat betreft de emissie van Vluchtige Organische Stoffen (VOS), energieverbruik, waterverbruik en gebruik van hulpstoffen.

Een stijging was waarneembaar in het processtoffenverbruik: hier konden de eigen inspanningen de invloed van externe factoren (orderprofiel) niet neutraliseren. Ook de hoeveelheden van diverse categorieën afval per ton papierinput namen toe. Voor de opvallendste - bedrijfsafval - stijging was deze toename verklaarbaar uit 'bijzondere', niet direct aan het proces gerelateerde gebeurtenissen, zoals verbouwingen.

RSDB let scherp op nieuwe processen en technieken die een verbetering van de milieuprestaties mogelijk maken. Een voorbeeld uit het recente verleden is het volautomatische doseringssysteem GMI dat bij bedrijven is ingevoerd. Dit systeem zorgt voor een continue fotografische bewaking van de bedrukking op de uitkomende papierbaan, met een voortdurende terugkoppeling naar de inkt dosering. GMI heeft vele voordelen: het drukwerk is sneller op kleur waardoor minder papierinschiet, een optimale dosering waardoor lager gebruik van inkt en vochtwatertoevoegingen, en minder afval door weinig afgekeurd product. Illustratief zijn ook initiatieven in de diepdruk. Hier is het gebruik van een nieuwe inktkwaliteit ('hoog-gepigmenteerde inkten') in 2007 verder doorgevoerd. Ook is het aantal persen met concentratie-afhankelijke afzuiging aan de pers in 2007 uitgebreid, leidend tot onder meer een aanzienlijke energiebesparing.

In 2007 deden zich diverse nieuwe ontwikkelingen voor. Zo introduceerden de twee diepdruk bedrijven in 2007 papierkrimp-compensatie door bij de investering in nieuwe graveermachines speciale software mee te laten leveren. De maatvoering van de drukcilinder wordt nu vooraf al aangepast aan de papierkrimp die later op de persen optreedt. Hierdoor is er tijdens het drukken minder compensatie nodig door middel van stoombevochtiging (geringer energiegebruik). Elders in de RSDB-groep werd in 2007 geïnvesteerd in meer effectieve belichters voor de Computer to Plate techniek. Deze maken het mogelijk om de voor druk benodigde platen op een zo laat mogelijk tijdstip te vervaardigen. Deze 'last minute'-vervaardiging verkleint het risico dat al gemaakte drukplaten ongebruikt moeten worden afgedankt, bijvoorbeeld omdat een opdracht toch op een ander type pers (dus met andere platen) moet worden gedrukt dan aanvankelijk was ingepland.

Feitelijk komt het - of zich daartoe nu nieuwe technische mogelijkheden voordoen of niet - aan op een continue

inspanning om de procesbeheersing op elk mogelijk onderdeel te perfectioneren. In het verleden stond de aandacht voor 'milieu' centraal, maar de laatste jaren is de aandacht vooral procesgericht. Het mes snijdt dan doorgaans aan veel kanten tegelijk, ook op milieugebied. Zo levert een optimaal beheerst, efficiënt drukproces een enorme kostenbesparing op, terwijl het verminderde papierverbruik, een kleiner aantal storingen aan de pers en een lager energieverbruik ook pure milieuwinst is.

2. Milieubeleid, instrumenten en maatregelen

2.1. MILIEUBELEID

Milieubeleidsverklaring

RSDB heeft haar milieubeleid verwoord in de RSDB Milieubeleidsverklaring (zie pag. 18). De bedrijven van RSDB onderschrijven deze als ware het hun eigen milieubeleidsverklaring. In de milieubeleidsverklaring wordt de zorg voor veiligheid, gezondheid en welzijn bestempeld tot integraal onderdeel van het ondernemingsbeleid. Het milieubeleid richt zich op het voorkomen van verontreiniging en hinder voor de omgeving. Deze zorg houdt ook in dat effectief gebruik wordt gemaakt van grondstoffen en energie.

RSDB beschouwt een milieuzorgsysteem dat moet voldoen aan daarvoor geldende nationale en internationale eisen, als belangrijk middel om uitvoering aan haar milieubeleid te geven. RSDB verplicht zich tot een continue inspanning om de milieuprestaties te verbeteren. De zogenaamde Ecobalans is een hulpmiddel om die prestaties in kaart te brengen. RSDB wil waar mogelijk meer doen dan wat wettelijk verplicht is. Uiteraard voor zover de vrijwillige maatregelen een gezonde relatie hebben tot het te behalen nut en passen binnen de rendementsdoelstellingen. Prioriteit hebben die maatregelen die een meervoudig effect sorteren: dus behalve op milieugebied ook op terreinen als veiligheid, gezondheid, welzijn, kwaliteit en efficiency.

Streven naar verbetering betekent ook dat RSDB zich actief inzet bij het zoeken naar minder milieubelastende bedrijfsprocessen. Ze ondersteunt en stimuleert daarnaast ontwikkelingen bij de papierindustrie, een belangrijke toeleverancier. Dit om ervoor te zorgen dat het ingekochte papier een zo gunstig mogelijk milieuverleden heeft. Duurzame houtwinning en de registratie van de herkomst van het vezelmateriaal zijn belangrijke aspecten bij de keuze van toeleveranciers van papier. Aan de zijde van haar eigen afzet wil RSDB nadelige bijeffecten van producten, verpakkingen en diensten tot het uiterste beperken of uitsluiten.

RSDB geeft alle werknemers de vereiste voorlichting en moe-

digd deelname aan relevante opleidingen aan. Ze informeert interne en externe betrokkenen en belangstellenden over de mate van milieubelasting en ontwikkelingen daarin.

RSDB en FSC

RSDB heeft in 2006 al haar drukkerijen FSC (FSC staat voor "forest stewardship council) laten certificeren. Daarmee kan ze het groeiende aantal klanten bedienen dat betrokkenheid bij duurzaam ondernemen zichtbaar wil maken door het FSC-logo op het drukwerk te laten meedrukken. Het FSC chain of custody (coc) systeem is de verbindende schakel tussen verantwoord bosbeheer en de consument. Het voornaamste doel van de coc-certificering is te verzekeren dat het FSC-gecertificeerde materiaal gevolgd wordt in de productieketen. Op deze manier kunnen (eind)consumenten een keuze maken voor FSC-gecertificeerde producten, in de wetenschap dat de herkomst van het materiaal gecontroleerd is en voldoet aan de FSC-specificaties.

RSDB en het klimaat

RSDB is zich bewust van het feit dat (ook) haar activiteiten leiden tot de uitstoot van CO₂, één van de broeikasgassen die een belangrijke rol spelen bij de opwarming van de aarde. De brede maatschappelijke aandacht voor klimaatverandering heeft -nationaal en internationaal - al geleid tot diverse initiatieven en mogelijkheden om de CO₂-uitstoot te berekenen en te compenseren (zie ook het interview op pag. 10). Tegelijkertijd moet worden geconstateerd dat die diversiteit - het ontbreken van een standaard - zich momenteel nog moeilijk laat verenigen met een harde claim van 'klimaatneutraliteit'. Vandaar dat RSDB zich in deze fase vooral inspant voor standaardisering op dit gebied, onder meer door deelname in commissies die hierover overleg voeren met de EU. Ondertussen gaan de RSDB-bedrijven gewoon door op de lijn die ze al jaren volgen: aanpak van de bron, waarbij vanuit klimaattoegankelijkheid vooral de terugdringing van het energieverbruik belangrijk is. In 2007 is het energieverbruik per ton papierinput (zie pag. 14) ten opzichte van 2006 gedaald.

Milieubeleidsvereenkomst

De overheid heeft het milieubeleid in Nederland vormgegeven in het Nationaal Milieubeleidsplan (NMP1 t/m NMP 4). In deze plannen verschenen de algemene doelstellingen om de verontreiniging van het milieu terug te dringen. De overheid heeft voor het uitvoeren van het beleid een vertaling naar groepen van bedrijven, het zogenaamde doelgroepenbeleid, gemaakt. Daarbij worden de algemene doelstellingen uit de plannen omgezet in concrete doelstellingen en maatregelen. Een aantal doelgroepen heeft een Milieubeleidsvereenkomst ofwel

convenant met de overheid afgesloten. Zo ook het Koninklijk Verbond van Grafische Ondernemingen (KVGGO), waarvan RSDB lid is. RSDB heeft een bijdrage geleverd aan het opstellen van dit convenant voor de grafische bedrijfstak en participeert actief in de verdere begeleiding ervan. De huidige Milieubeleidsvereenkomst loopt van 1993 tot en met 2010. Om een indruk te geven van de reikwijdte van de afspraken in het convenant: ze betreffen onder meer het gebruik van bepaalde schoonmaakmiddelen en andere vluchtige hulpstoffen, het reduceren van het volumepercentage isopropylalcohol (IPA), maatregelen op het gebied van gevaarlijk- en bedrijfsafval, voorschriften voor opslag gevaarlijke stoffen en maatregelen om het risico van bodemverontreiniging te beperken. De eerste periode 1993-2000 is met positief resultaat afgerond: de drukkerijen hebben de doelstellingen gerealiseerd. De RSDB-bedrijven zijn sindsdien aan de slag met de afspraken voor de periode 2000-2010 om ook deze tranche tot een succes te maken. De reductie doelstelling van 2010 hebben we nu reeds nagenoeg gerealiseerd.

Ten aanzien van de emissie van vluchtige organische stoffen (VOS) heeft de overheid, vanwege internationale klimaatafspraken (Kyoto), van de branches een extra reductie gevraagd van 35 procent tot 2010. De toezegging van de grafische bedrijfstak om deze te verwezenlijken wordt door RSDB nog altijd als realistisch gezien.

Om de VOS-reductiedoelstelling te halen zal het verliespercentage voor toluene beperkt moeten blijven tot 5 procent. De RSDB-drukkerijen hebben dit percentage al bereikt.

Verpakkingen

Tot en met 2005 liep het Convenant Verpakkingen III. Daarin was overeengekomen dat de aangesloten bedrijven maatregelen namen ter reductie van de hoeveelheid verpakkingsafval dat gestort of verbrand wordt met een concrete doelstelling voor het peiljaar 2005. Specifiek voor papier en karton gold de opgave om in 2005 een hergebruikpercentage van 75% te bereiken. Deze doelstelling is gehaald. Het Convenant Verpakkingen III is met ingang van 2006 vervangen door nieuwe regelgeving van het ministerie van VROM. Het Besluit beheer verpakkingen en papier en karton stelt bedrijven verantwoordelijk voor de preventie, inzameling en recycling van al het verpakkingsafval van de producten die zij op de markt brengen.

Aan de preventiekant is steeds meer inspanning en creativiteit vereist. Algemeen geldt al dat vervolgstappen na de eerste reducties (als het 'laaghangende fruit' is geoogst) doorgaans een stuk lastiger zijn, maar hier spelen ook vragen uit de markt. Klanten stellen steeds meer eisen aan de verpakking van de eindproducten, vaak het sealen in plastic folie om

bijlagen zoals cd-roms of andere producten toe te voegen. Dit neemt niet weg dat RSDB-bedrijven op verpakkingengebied 'tegen de stroom in' maatregelen nemen, bijvoorbeeld door materiaalkeuze, om het negatieve milieueffect van deze ontwikkelingen zo veel mogelijk tegen te gaan.

Internationaal milieubeleid

Internationale milieufspraken, vooral die op Europees niveau, hebben steeds meer invloed op het Nederlandse milieubeleid. Zo kwam er Europese regelgeving gericht op het terugdringen van de luchtverontreiniging (zoals CO₂ en fijn stof), op duurzaam ondernemen en op gevaarlijke (afval)stoffen.

Een voorbeeld vormt de IPPC (Integrated Pollution Prevention and Control)-richtlijn. Deze richtlijn uit 1996 werd in de nationale Wet milieubeheer (Wm) verwerkt en het bevoegd gezag moest deze regelingen integreren in de bestaande Wm-vergunningen. In de praktijk betekende dit dat de bestaande installaties van bedrijven vóór 30 oktober 2007 aan de 'best beschikbare techniek' moesten voldoen.

De RSDB drukkerijen voldeden overigens al ruim voor die deadline aan deze eisen.

Ook is er nieuwe wetgeving op het gebied van opslag van gevaarlijke stoffen (PGS 15). Deze wordt op bestaande drukkerijen van toepassing bij gewijzigde bedrijfsvoering, verbouwingen of vergunningwijziging om andere redenen. Bij alle RSDB bedrijven zijn de eisen van PGS 15 relevant, zij het bij sommige bedrijven alvast vooruitlopend op een aankomende hernieuwing van de vergunning in het kader van de IPPC-richtlijn.

Een ander voorbeeld is de richtlijn REACH. Drukkerijen volgen op de voet wat er bij de implementatie van deze richtlijn precies van hen als eindgebruiker van stoffen verwacht gaat worden. REACH wordt gefaseerd ingevoerd en kent een implementatietijd van elf jaar. De richtlijn verplicht producenten en importeurs specifieke gevaren van stoffen te onderzoeken, deze gegevens te registreren en beschikbaar te stellen aan alle gebruikers in de keten.

2.2. RELATIE MET OVERHEDEN

Wetten en vergunningen

Via wetten en de daarmee samenhangende vergunningen hebben RSDB-bedrijven zeer direct met de overheid te maken. Elk bedrijf moet beschikken over een vergunning in het kader van de Wet milieubeheer, waarvoor de plaatselijke gemeente het bevoegd gezag is. De Wet milieubeheer regelt niet alleen alle voorschriften voor het bedrijf in relatie tot zijn directe omgeving, maar bijvoorbeeld ook de lozing van afvalwater op

het riool. Jaarlijks worden alle vergunningseisen gecontroleerd door middel van interne inspectierondes en een algemene controle. De vergunning schrijft zaken voor als geluidsmetingen, het bepalen van de emissie van een aantal stoffen naar de lucht en bemonstering van spoelwater dat uit het prepress-proces op het riool wordt geloosd. Bij een aantal bedrijven speelt ook een meetverplichting waarmee de bodemkwaliteit rond opslagtanks in de gaten wordt gehouden. Ook aan afgegeven verklaringen over de vloeistofdichtheid van vloeren zijn eisen op het gebied van geregelde inspectie verbonden. De bedrijven zijn daarnaast wettelijk verplicht periodieke keuringen aan installaties (zoals) stoomketels of koelinstallaties uit te (laten) voeren.

Sommige RSDB-bedrijven beschikken over een vergunning in het kader van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren (WVO). Zij zuiveren hun afvalwater in een eigen zuiveringsinstallatie, waarna ze het behandelde water in het riool brengen. Voor zover er grondwater wordt opgepompt, is die onttrekking in een provinciale vergunning geregeld.

Incidenteel kunnen ook nog andere wettelijke vereisten spelen. Bij één van de RSDB-bedrijven waren dat in 2007 de *Flora- en faunawet* voor de soortbescherming en de gewijzigde *Natuurbeschermingswet 1998* voor de gebiedsbescherming. Aanleiding hiertoe was een uitbreidingsproject waarvoor een vijver gedempt moest worden. In de planfase werd gekeken naar het eventuele voorkomen van beschermde en/of zeldzame planten- en diersoorten. Toen bleek dat er vanuit beschermingsoogpunt geen belemmeringen waren voor de plannen, is een ecologisch werkplan opgesteld. De gefaseerde uitvoering houdt onder meer rekening met de broedperiode van bepaalde vogelsoorten, de winterslaap van amfibieën, en voorziet in het wegvangen en elders weer uitzetten van vissen.

Calamiteitenafhandeling

Wanneer uit controles zou blijken dat toegestane concentraties worden overschreden, of in het geval van andere bijzondere situaties, ondernemen de bedrijven onmiddellijk actie om de oorzaak tegen te gaan. Het is standaardprocedure dat zij ook de vergunningverlener van de gebeurtenissen en daarop volgende verbeteracties op de hoogte stellen.

Voor het geval zich ernstige calamiteiten voordoen, hebben de bedrijven (conform de vereisten vanuit ISO 14001) bedrijfsnoodplannen klaarliggen. Het personeel is hierop geïnstrueerd en intern zijn bedrijfshulpverleners opgeleid.

Overigens verlangt het milieuzorgsysteem ook dat er een registratie plaatsvindt van bijna-milieuincidenten, omdat immers ook deze inzicht geven in het functioneren van een bedrijf.

2.3. INSTRUMENTARIUM EN ORGANISATIE

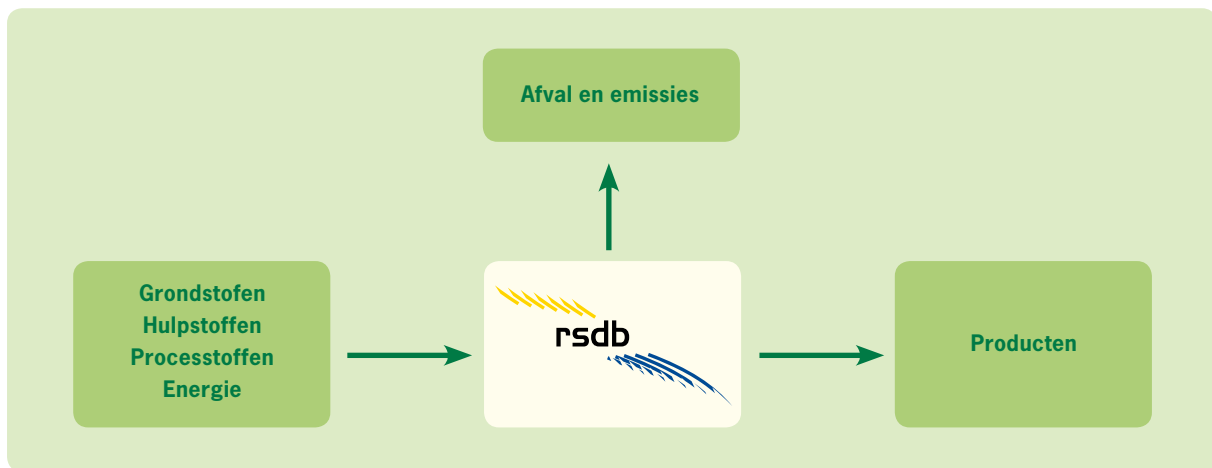
Vanuit de stafafdeling Milieu van RSDB worden bepaalde milieuentwikkelingen geïnitieerd en gefaciliteerd. Zo worden op dit niveau de RSDB-brede ambities geformuleerd en worden grote contracten voor onder meer afvalverwijdering gesloten ten behoeve van de aangesloten bedrijven. De RSDB-bedrijven kunnen als 'verwante' bedrijven binnen één drukkerijgroep ook in alle openheid hun gekozen oplossingen en milieuprestaties vergelijken (benchmarken) en daarmee hun performance verbeteren. Naar buiten toe behartigt RSDB haar eigen belangen en, meer algemeen, die van de grafische industrie. Door deel te nemen aan diverse nationale en internationale overleggen kan ze vroegtijdig inhaken op veranderende wet- en regelgeving.

Ecobalans

De Ecobalans, vanuit RSDB voor alle bedrijven in de groep ingevoerd in 1994, is een massabalans die alle in- en uitgaande materiaalstromen, plus energie en water, in beeld brengt. De coördinatie en validatie van de door RSDB aangeleverde gegevens gebeurt door het Instituut voor Toegepaste Milieu-Economie (TME) dat gespecialiseerd is in de economie en het management van milieu en natuurlijke hulpbronnen. De Ecobalans presenteert de stromen voor de afzonderlijke RSDB-bedrijven en voor RSDB als geheel. Het is niet alleen een registratiemiddel. Als de prestaties zo goed in getallen 'gevangen' zijn, is het ook mogelijk precieze doelen te stellen met actieplannen waarvan ook de effecten goed meetbaar zijn. Omdat de Ecobalans de gehele stoffenhuishouding van de bedrijven laat zien, kunnen deze niet alleen op emissies sturen, maar ook op een efficiënt gebruik van stoffen in het productieproces.

De gegevens voor de Ecobalans worden voortdurend verzameld, zodat ook heel frequent een actueel beeld van de prestaties kan worden gegenereerd, mocht dat nodig zijn om bij bepaalde ontwikkelingen de vinger aan de pols te houden.

Met deze complete massabalans hebben de RSDB-bedrijven hun milieuaspecten in beeld op een wijze die verder gaat dan wat vanuit een milieuzorgsysteem wordt voorgeschreven. Het basisprincipe van de Ecobalans wordt in het schema op pagina 7 weergegeven.

Milieuzorgsystemen

RSDB beschouwt de milieuzorgsystemen bij haar bedrijven als belangrijk middel om uitvoering aan haar milieubeleid te geven. Zo'n milieuzorgsysteem ('milieumanagementsysteem' EN-NENISO 14001: 2004) is een samenhangend geheel van beleidsmatige, organisatorische en administratieve maatregelen waarmee bedrijven de milieuzorg structuur en inhoud geven. Juist met zo'n milieuzorgsysteem gebeurt het systematisch volgens goed beschreven, vaste procedures. Bovendien vraagt het systeem dat bedrijven zich continu verbeteren. Dat gebeurt via een cyclus van doelstellingen, acties, evaluaties en daaruit voortvloeiende nieuwe doelstellingen.

Het milieuzorgsysteem richt zich op alle activiteiten in het bedrijf die een link met milieu hebben. Het legt onder meer werkprocedures vast gericht op milieubewuste inkoop, selectie van leveranciers en verwerkers in de keten, werken met minimale voorraden, de wijze van opslag en etikettering van processtoffen, 'good housekeeping' - juist gebruik van stoffen - en netheid op de werkplek, dat wil zeggen: rommel opruimen en scheiden van afval volgens procedures. Andere elementen van het milieuzorgsysteem betreffen het bevorderen van betrokkenheid van werknemers, milieupleidingen en in- en externe communicatie over 'milieu'.

In ISO 14001: 2004 wordt ook de aandacht voor indirect te beïnvloeden milieuaspecten (bijvoorbeeld herkomst hout voor papier, wijze van afvalverwerking, optimaliseren recycling) verankerd.

Voor informatie over activiteiten verderop in de keten bij leveranciers - waaronder afvalverwerkers - kunnen de bedrijven de resultaten raadplegen van een uitgebreide leveranciersbeoordeling die is geïmplementeerd. Deze gegevens zijn opgenomen in een leveranciersdatabase die op de interne RSDB-milieusite te vinden is. Deze site is vanuit de intranet van de afzonderlijke bedrijven te raadplegen en bevat - naast leveranciersgegevens - ook andere milieurelevante informatie (bijvoorbeeld over inkt en papier), vergunningen, de Ecobalans, alle certificaten en alle milieujaarverslagen.

RSDB-bedrijven stellen milieuzorgsystemen op conform de internationale milieunorm NEN-EN-ISO 14001: 2004 en laten

deze door een gecertificeerd extern bureau beoordelen. Eenmaal gecertificeerd wordt het zorgsysteem met regelmaat opnieuw geaudit om vast te stellen of het nog steeds het certificaat verdient. Mede met het oog op de terugkerende externe audits, zijn binnen de bedrijven ook eigen auditteams actief, met een auditprogramma waarmee alle milieugerelateerde procedures en werkdocumenten ten minste eens per drie jaar worden gecontroleerd. Een auditor maakt in principe gedurende een beperkte periode deel uit van het auditteam en wordt daarna opgevolgd door een andere medewerker. De samenstelling van het auditteam is zodanig geregeld dat alle sectoren en niveaus van een bedrijf binnen het auditteam vertegenwoordigd zijn. Op deze manier wordt een groot draagvlak voor het milieu gecreëerd bij alle medewerkers.

Periodiek worden management en ondernemingsraad geïnformeerd over milieuzaken, waarbij de bevindingen in interne en externe audits een belangrijke plaats innemen. Die communicatie komt al mede tot stand doordat behalve productiemedewerkers ook leidinggevenden periodiek in de auditteams meedraaien.

In RSDB-bedrijven die ook een kwaliteitszorgsysteem operationeel hebben, worden de audits voor beide systemen gecombineerd. Kwaliteit en milieu zijn feitelijk ook twee zijden van één medaille: een perfecte procesbeheersing is de weg naar zowel uitstekende producten als naar milieuwinst.

Bedrijfsmilieuplannen en milieujaarplannen

Het milieubeleid krijgt bij de RSDB-bedrijven een concrete uitwerking op bedrijfsniveau in de zogenaamde bedrijfsmilieuplannen en milieujaarplannen. Leidend voor de bedrijfsmilieuplannen is de Milieubeleidsvereenkomst (zie pag. 4). De bedrijfsmilieuplannen, met enkele kengetallen en taak- en doelstellingen voor een aantal jaren, worden mede voor de overheid opgesteld en met haar besproken. In het plan geeft het bedrijf inzicht in haar bedrijfsprocessen en eventuele milieubelasting, in verwachte bedrijfsontwikkelingen en milieueffecten, in de normen ten aanzien van milieubelasting waaraan ze moet voldoen en in de taak- en doelstellingen van haar milieubeleid.

Onder de bedrijfsmilieuplannen hangen de milieujaarplannen

(soms als onderdeel van een gecombineerd KAM-jaarplan voor kwaliteit, arbo en milieu), met daarin de doel- en taakstellingen van het komende jaar en de concrete acties die bedrijven daarop willen ondernemen. De uitvoering van dit plan wordt gedurende het jaar bewaakt.

Milieucoördinator

De rotatiebedrijven beschikken over een milieucoördinator, soms in de vorm van een Kwaliteit-Arbo-Milieu (KAM-)coördinator. Deze coördinator heeft een belangrijke interne adviesrol, onder meer bij het opstellen en vastleggen van procedures. Hij/zij is ook belast met de naleving - en de controle op de naleving - van wet- en regelgeving op milieugebied en het in stand houden van het milieuzorgsysteem. Deze functionaris is onder meer de controlepost voor de beoordeling van inkomende stoffen op milieuveiligheid. Hij/zij beoordeelt ook leveranciers van producten en diensten op milieuaspecten. De coördinator besteedt daarnaast tijd aan het uitvoeren van controles en inspecties op de diverse afdelingen en het aansturen van de interne auditteams. Controles en inspecties richten zich op veiligheid, orde en netheid en op het uitvoeren van verbeteracties en de resultaten die deze opleveren. De coördinator bewaakt ook de voortgang van projecten uit het milieujaarplan, evenals de controles op uitvoering van wettelijk verplichte metingen, keuringen, calibraties, et cetera. De coördinator geeft daarnaast instructies en interne opleidingen met betrekking tot milieu-aspecten.

Vanwege de bedrijfsomvang worden bij de twee vellenbedrijven van Roto Smeets Grafiservices de taken van milieucoördinator uitgevoerd door de bedrijfsleiding.

Overkoepelend is er RSDB-breed eens per kwartaal een milieucoördinatorenoverleg. De deelnemers uit de diverse RSDB-drukkerijbedrijven bespreken hier ontwikkelingen, problemen en oplossingen op hun werkterrein en wisselen kennis en ervaring uit.

Milieu wordt voorts bij iedereen binnen het bedrijf op de agenda gezet door onderwerpen te bespreken in het afdelingoverleg. De bedrijven hebben gezorgd voor digitale toegankelijkheid van alle relevante milieu-informatie voor alle medewerkers (zie onder 'Milieuzorgsystemen' op pag 7).

Klachtenafhandeling

Klachten vormen een graadmeter voor de relatie van de bedrijven met hun omgeving. Het zijn tevens waardevolle signalen waarmee de bedrijfsvoering kan worden verbeterd. De bedrijven maken werk van een zorgvuldige afhandeling. Trefwoorden hierbij zijn: registratie, persoonlijke afhandeling en vervolgacties. Ze hebben de procedure, waarbij

de milieuklachten op één punt binnenkomen of verzameld worden, schriftelijk vastgelegd. In de praktijk worden eventuele klachten die bij de gemeente binnenkomen doorgaans direct met het bedrijf teruggekoppeld, zodat het bedrijf zelf zo snel mogelijk actie kan ondernemen.

Opleiding

Bedrijven leiden medewerkers op tot interne auditoren. Door interne keuringen van het milieuzorgsysteem zorgen deze ervoor dat het systeem met succes de periodieke externe keuring voor hercertificering kan doorstaan. Per bedrijf worden soms - afgestemd op de specifieke situatie - milieugerichte cursussen ingekocht. Dit zijn bijvoorbeeld trainingen om alle medewerkers gevoelig te maken voor milieuaspecten, met onder meer als doel dat zij gaan bijdragen aan het traceren van verbeterpunten. 'Milieu' is overigens steeds minder een toegevoegd aandachtspunt. Zo komt het onderwerp standaard aan de orde als onderdeel van de reguliere opleiding die bijvoorbeeld nieuwe drukkers bij een RSDB-bedrijf krijgen en is het verwerkt in standaardwerkmethodes.

2.4. DOELEN, MAATREGELEN EN VORDERINGEN IN 2007

RSDB-breed

Voor RSDB als geheel liet de aandacht voor diverse milieuaspecten zich in 2007 opnieuw samenvatten in een streven naar een goede procesbeheersing. Behalve dat dit de productieperformance ten goede komt, werkt dit op verschillende manieren positief door naar de milieubelasting van het productieproces, bijvoorbeeld zaken als energieverbruik, papierverlies, inktgebruik, of de uitstoot van vluchtige stoffen vanuit de vochtwatertoevoegingen die moeten zorgen voor een goed samenspel van water en inkt op de drukplaten.

Al jaren is het RSDB-beleid dat alle drukkerybedrijven over een gecertificeerd milieuzorgsysteem dienen te beschikken. Om de certificering te behouden moet regelmatig met succes een externe audit worden doorlopen. Externe audits en vergelijkbare interne audits waren daarom ook in 2007 een belangrijk onderwerp bij RSDB-bedrijven.

Overig

Naast de RSDB-brede ambities golden op bedrijfsniveau ook meer bedrijfsspecifieke doelen en maatregelen, beschreven in de milieujaarplannen van de bedrijven voor het verslagjaar. Bijvoorbeeld extra aandacht voor energiebesparing, omdat de vervanging en verplaatsing van installaties in het kader van een bedrijfsuitbreiding een uitgelezen gelegenheid boden voor investeringen op dit vlak. Of aandacht voor extra training

van interne auditors, inclusief opleiding in de benodigde communicatieve vaardigheden, voor het uitvoeren van nog efficiëntere audits. Andere voorbeelden zijn de modernisering en automatisering van de besturing van de afvalwaterzuivering; de introductie van software voor beeldbewerking waarmee een verdere reductie in het inktgebruik te bereiken is; en onderzoeken naar de mogelijkheden van warmtekrachtkoppeling, de benutting van de warmte van naverbranders en verdere optimalisatie van de toluenterugwinning.

3. Milieugegevens RSDB

3.1. INPUT – OUTPUT

Het gaat bij de hier gepresenteerde milieuaspecten van de bedrijfsvoering om verbruik (energie en water), in het proces gebruikte stoffen, afvalstoffen (vaste afvalstoffen, afvalwater, emissies) en om eventuele hinder die het bedrijf voor de omgeving oplevert. Dit alles voor zover er een directe samenhang is met de activiteiten van bedrijven van RSDB. Uiteraard spelen er ook indirecte milieuaspecten mee. Bijvoorbeeld bij de productie van de stoffen die RSDB inkoop of bij de verwerking van afvalstromen vanuit de bedrijven. Wat er elders in de keten aan belasting optreedt, is geen onderdeel van de Ecobalans (zie pag. 6) en is niet opgenomen in de hierna gepresenteerde gegevens. Dit betekent overigens niet dat de zorg van RSDB pas begint na inkoop of ophoudt na afvalverwijdering. RSDB werkt ook actief aan andere delen van de keten door eisen te stellen aan haar leveranciers en afvalverwerkers. Die zorg is ook een element van het milieuzorgsysteem ISO 14001: 2004.

Hierna worden allereerst gegevens gepresenteerd over de 'output' van RSDB in de vorm van afvalwater, emissies naar de lucht en afval, en over hinder en milieu-incidenten. Daarna volgen de gegevens over energiegebruik en het gebruik van water, en over andere stoffen aan 'inputzijde'. De getallen zijn afkomstig uit de Ecobalans van RSDB, tot stand gekomen door nauwkeurige registratie van binnenkomende en uitgaande stromen. Daarbij moet aangetekend worden dat niet alle stromen zich eenvoudig laten wegen. Voor het vrijkomen van vluchtige stoffen uit bepaalde middelen bijvoorbeeld, moet worden uitgegaan van een bepaald verdampingspercentage. In die gevallen wordt teruggerepen op theoretische en empirische kennis, echter zoveel mogelijk met experimenten en met metingen op de werkvloer geverifieerd. De gegevens hebben betrekking op de in Nederland gevestigde RSDB-bedrijven. De prestaties van de rotatiedrukkerij in Hongarije (85 procent RSDB-deelname), een bedrijf dat sinds de nieuwbouw in 2002 volledig aan de Hongaarse milieunor-

men voldoet, zullen in de Ecobalans worden opgenomen zodra sprake is van een honderd procent RSDB-deelname.

Bij de presentatie gaan de gegevens over 2007 steeds vergezeld van die over voorgaande jaren. De grafieken tonen de jaarcijfers vanaf 2003. Gegevens over verschillende jaren laten zich niet zonder meer vergelijken. Veranderingen in het productievolume zijn immers van invloed op input en output. In vorige verslagleggingen over milieu-aspecten bij RSDB werden de gegevens daarom steeds teruggerekend naar hoeveelheden per ton product – en zo - naar vergelijkbare kengetallen. Ook in dit verslag over 2007 wordt met kengetallen gewerkt, maar de insteek is enigszins gewijzigd: de absolute getallen voor emissies en verbruik worden nu teruggerekend naar cijfers per ton papier die door de persen is gegaan, dus betrokken op de papierinput. Al wat langer speelde RSDB met deze gedachte, omdat dit meer zuivere kengetallen oplevert. Voor de hoeveelheid 'product' die de bedrijfspoorst verlaat maakt het namelijk uit of de nabewerking (waaronder op maat snijden) van drukwerk in huis of extern plaatsvindt. Het ontbreken van nabewerking (zonder snijden is er meer 'product') beïnvloedt de oude kengetallen in gunstige zin. Met de kengetallen op basis van papierinput is dit effect geëlimineerd. Nu voor 2007 met deze kengetallen 'op nieuwe leest' wordt gewerkt zijn – voor de vergelijkbaarheid – ook de kengetallen over voorgaande jaren alsnog omgerekend naar kengetallen per ton papierinput.

Met betrekking tot de kengetallen speelt voorts al langer de vraag of RSDB de prestaties niet beter zou kunnen relateren aan het papier-oppervlak in plaats van gewichtseenheden papier. Behalve milieuprestaties kan ook het orderprofiel (aantal kleurwisselingen, papierformaten e.d.) namelijk van invloed kan zijn op de kengetallen. Zo werd in 2007 niet zelden op dunner papier bedrukt. Per gewichtseenheid papier die door het proces gaat wordt dan een veel groter oppervlak bedrukt, waardoor dan de milieuprestaties per ton papierinput navenant dreigen te veranderen. Gebleken is echter dat het met name voor de offsetbedrijven nog ondoenlijk is om deze berekening op basis van papieroppervlak te maken. Daarom zal RSDB (vooralsnog) met gewichtseenheden papier blijven rekenen.

3.2. EMISSIES NAAR WATER

Het koelwater dat bij RSDB-bedrijven gebruikt wordt, komt niet met het productieproces in aanraking en blijft dan ook vrij van de in dit proces gebruikte stoffen. Ook hemelwater, dat van gebouwen en verharde terreinen het riool instroomt, is in principe relatief schoon. Het meest van belang is het huishoudelijk en procesmatig verontreinigd afvalwater van

“Wereldwijd is iedereen het erover eens dat het noodzakelijk is om snel actie te ondernemen om de **opwarming van de aarde tegen te gaan**. Het is belangrijk dat ook bedrijven daaraan bijdragen, onder meer door informatie te geven over de hoeveelheid CO₂ die per product of dienst wordt uitgestoten.

Binnen RSDB hebben we een taskforce opgericht die de recente ontwikkelingen volgt rondom het **meetbaar maken van de Carbon Footprint van bedrijven en producten**. Onze klanten zullen in de nabije toekomst ongetwijfeld met vragen komen over de Carbon Footprint van onze producten. Die gegevens kunnen ze gebruiken bij het berekenen van de impact van hun tijdschrift, catalogus of ander product. De taskforce neemt deel aan overkoepelende Europese belangenorganisaties voor de grafische industrie, en is betrokken bij de ontwikkeling naar één standaard voor productvergelijkingen en concrete doelstellingen. Voor een dergelijke standaard is **uniformiteit vereist in de methodiek en transparantie**. Dat betekent dat er voor elk product per component een standaard CO₂-berekening moet komen die algemeen geaccepteerd wordt. Om een voorbeeld te geven: energie is een belangrijk onderdeel van de CO₂-uitstoot. Maar niet ieder land hanteert dezelfde omrekenfactor. In Engeland levert 1 Kwh 0,523 kg CO₂ op. In Nederland hanteren we 0,622 kg per 1 Kwh. Daarvoor moeten duidelijke richtlijnen komen. Daarnaast moeten we ook afspraken maken over wie wat in zijn product doorberekent. Neemt de papierfabrikant de CO₂ van het transport tot onze deur mee in zijn berekening? Of meten zij ‘af fabriek’ en moeten wij het transport dan doorberekenen in de Carbon Footprint van ons product?

Los van deze discussie gaat RSDB gewoon door met het **verder terugdringen van het energieverbruik**. Dat doen we bij Roto Smeets Deventer bijvoorbeeld door compenserend graveren en door concentratie-gestuurde afzuiging boven de drukwerken van de brede persen. Dat heeft ten opzichte van 2006 al een besparing van 1.689.492 Kwh opgeleverd, oftewel een vermindering van 1050 ton CO₂.”

Raymond te Riele, Milieucoördinator Roto Smeets Deventer

de RSDB-bedrijven. De bedrijven beschikken over apparatuur waarmee ze kunnen voldoen aan de vergunningnormen voor de kwaliteit van dit afvalwater. Eén van de bedrijven is al enige tijd in overleg met het waterschap over de lozingsnormen en met name het chloridegehalte van het afvalwater. De verwachting is dat in het kader van een nieuwe vergunning (inclusief vereisten vanuit de IPPC-richtlijn) in 2008 opnieuw emissienormen, waaronder een norm voor chloride, zullen worden vastgesteld. Afvalwater krijgt in alle bedrijven aandacht als onderdeel van een voortdurende inspanning ter verbetering van het productieproces.

3.3. EMISSIES NAAR LUCHT

Grofweg 28 procent (situatie 2007) van het totaalgewicht vluchtige organische (VOS) wordt bepaald door isopropylalcohol (IPA). Voorts gaat het bij VOS onder meer om vluchtige stoffen uit andere vochtwatertoevoegingen en uit reinigingsmiddelen, en om toluene uit drukinkt; deze laatste stof maakt ongeveer 58 procent (2007) uit van het totaalgewicht VOS. De trend over voorgaande jaren heeft zich in 2007 voortgezet: de VOS-emissie per ton papierinput is ten opzichte van 2006 weer verder afgenomen en t.o.v. 2003 met 45% gedaald.

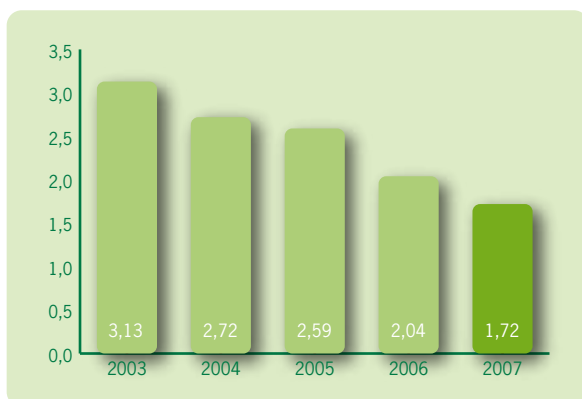
In de offsetbedrijven bepalen IPA en andere vochtwatertoevoegingen circa 89 procent (2007) van de VOS-emissie. Geïmplementeerde maatregelen ter reductie van het IPA-verbruik in de offset leidden in de periode eind jaren negentig tot beginjaren 2000 tot grofweg een halvering van de emissie per ton papierinput in deze bedrijven. De afgelopen jaren zijn in de IPA-dosering voortdurend de ondergrenzen opgezocht. In de groep offsetbedrijven van RSDB is het gebruik van IPA per ton papierinput in 2007 ten opzichte van 2006 licht (3%) gedaald. Dit ondanks het feit dat één bedrijf (door problemen met de

kwaliteit van de drukplaten) met een minimale IPA-dosering (ver onder de wettelijk maximaal toegestane dosering) moest gaan werken bij een paar drukpersen waarmee ze eerder alcoholvrij was gaan drukken. En dit ondanks de externe factor dat ook in 2007 de tendens was om meer op houthoudend papier te gaan drukken. Deze papersoort, inherent aan retail, neemt meer vochtwater (met IPA) op.

In 2006 nam bij de RSDB-diepdrukkerijen gezamenlijk de tolueneemissie per ton papierinput met circa 22 procent af. Dit had meerdere oorzaken: de ingebruikname van een nieuwe pers, het gebruik van zogenaamde hoog gepigmenteerde inkt en concentratie gestuurde luchtafzuiging. In hoog gepigmenteerde inkt zit meer vaste stof (pigment). De opgebrachte inktlaag op papier is daardoor dunner dan voorheen. Er gaat dus ook minder toluene naar de toluenterugwinningsinstallatie. Dit levert niet alleen een lagere tolueneemissie op maar ook vermindering van het water- en energieverbruik omdat ook minder toluene uit afgezogen lucht hoeft te worden teruggewonnen. In 2007 zijn verdere stappen gezet met concentratie-afhankelijke luchtafzuiging rond de pers. Dat houdt in dat we de afzuiging afhankelijk maken van de tolueneconcentratie in de drukwerken. Ook is in het verslagjaar doorgewerkt aan optimalisatie van de toluenterugwinning.

Aandacht voor emissie vanuit het product

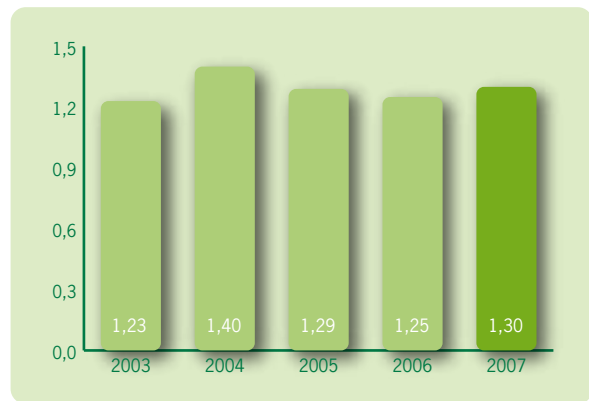
Als het drukwerk eenmaal gereed is, kan dat product op zich ook nog voor een VOS-emissie zorgen. Zo bevat de diepdrukinkt nog toluene dat daar geleidelijk uit vrijkomt. Dit gebeurt in het bedrijf, waar het drukwerk klaarstaat voor transport, tijdens het vervoer of nog verderop in de keten. Binnen RSDB krijgt die emissie aandacht door met inktrecepturen het moment van vrijkomen zo te beïnvloeden dat zoveel mogelijk toluene al tijdens het productieproces loskomt en kan worden opgevangen, of door het drukwerk door een autoclaaf te voeren. Een autoclaaf is een afgesloten ruimte waar door middel van een sterke onderdruk ervoor gezorgd wordt dat het drukwerk geforceerd toluene afgeeft. Deze extra stap levert herbruikbaar toluene op en voorkomt dus dat dit toluene in de keten 'verdwijnt'. Het toluengehalte in het drukwerk voldoet zo ook aan de strenge eisen die sommige (met name Scandinavische landen) op dit gebied stellen.

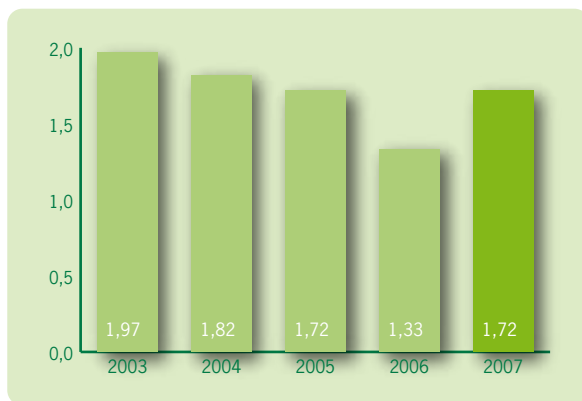
Emissies VOS naar lucht (in kg/ton papierinput) bij RSDB 2003-2007

Recyclebare afvalstoffen

Gevaarlijk afval

Bedrijfsafval algemeen

3.4. AFVALSTOFFEN

Afvalstoffen RSDB (in kg/ton papierinput) 2003-2007

Recyclebare afvalstoffen bestaan grotendeels uit papier en karton.

De hoeveelheid recyclebaar afval per ton papierinput lag in 2007 hoger dan in 2006. Belangrijk voor dit kengetal is het papierverlies. RSDB-bedrijven hebben in 2007, net als in voorgaande jaren, ingezet op een verdere beperking van de papierinschiet (papierverbruik in de aanloopfase, zonder dat er een bruikbaar product uit de pers komt). In dit kengetal wegen echter ook andere, meer toevallige factoren mee, zoals - bij een van de bedrijven in 2007 - het afdanken van een oude voorraad incurante rollen. In 2007 kwam voorts recyclebaar afval vrij bij interne verbouwingen. Ten slotte wordt dit kengetal beïnvloed door de inspanningen op het gebied van afvalscheiding - onder meer door het voor recycling terughouden van bundelbanden uit de afvalstroom 'algemeen bedrijfsafval'. Op dit terrein zijn in 2007 goede resultaten geboekt, leidend tot een toename van de hoeveelheid recyclebaar afval.

De hoeveelheid 'bedrijfsafval algemeen' per ton papierinput is ten opzichte van 2006 gestegen. Bedrijven hebben structureel gewerkt aan een beperking van de hoeveelheid bedrijfsafval en daarin ook successen geboekt. Een betere scheiding van afvalstoffen aan de bron, bijvoorbeeld de aparte inzameling van kunststoffolie en bundelband voor recycling, leverde bij

diverse bedrijven goede resultaten op. Toch overheerste het effect van bijzondere gebeurtenissen. Zo kwam bij één bedrijf een grote hoeveelheid verpakkingshout vrij die om onderdelen van een nieuwe pers zat. Voorts liepen bij meerdere bedrijven interne verbouwingen en werd bij één bedrijf de afvalsituatie ingrijpend beïnvloed doordat een bedrijf voor banderen, sealen en adresseren zich hernieuwd binnen haar poorten vestigde. Structureel wordt nog altijd doorgewerkt aan een verlaging door in te zetten op zo veel mogelijk afvalscheiding en recycling.

De hoeveelheid gevaarlijk afval per ton papierinput lag in 2007 op een wat hoger niveau dan in 2006. Dit kengetal is niet volledig door RSDB zelf te sturen. Zo speelde bij één van de bedrijven een toename van het aantal kleinere orders, met onder meer als effect dat er meer lege inktblikken als gevaarlijk afval moesten worden afgevoerd.

Milieubelasting?

De gegevens over afvalstromen en emissies van RSDB staan niet in alle gevallen voor de daadwerkelijke belasting van het milieu. Zo wordt 'gevaarlijk afval' vanzelfsprekend niet in het milieu gebracht maar afgevoerd en verwerkt. En zo ondergaat het afvalwater dat bedrijven op het riool lozen nog een eindzuivering in een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

RSDB beoordeelt zichzelf echter, ook wat deze uitgaande stromen betreft, onverkort op de hoeveelheden die ze ervan produceert. De Ecobalans onderscheidt wel apart een categorie 'recyclebare afvalstoffen', omdat deze feitelijk niet in de afvalfase terechtkomen maar als grondstof opnieuw worden ingezet.

Ondanks deze kanttekening en het bestaan van accenten die overheden (bijvoorbeeld op de VOS-emissie) leggen, is voor RSDB de *hele* stoffenbalans belangrijk. Vanuit een actieve milieuzorg en vanuit het streven naar efficiënt gebruik van stoffen en energie in alle onderdelen van de bedrijfsvoering.

3.5. MILIEU-INCIDENTEN, HINDER

Er hebben zich in 2007 bij diverse bedrijven enkele incidenten voorgedaan: lekkage van inkt naar de riolering als gevolg van een ongeluk bij het transport; een olielekkage door storing; beschadigde flesjes oplosmiddel die in de chemieloods werden aangetroffen en enkele kleine persbranden.

Door een goede calamiteitenbestrijding en opruimwerkzaamheden hebben deze incidenten verder weinig gevolgen gehad voor het milieu. Waar van toepassing zijn de bestaande instructies nog eens met werknemers besproken.

Voor wat betreft de relatie met de overheid is vermeldenswaard dat de hierboven genoemde persbranden leidden tot een proces-verbaal. Hoewel het om kleine incidenten ging, kreeg de zaak toch dit 'gewicht' omdat enkele van deze voorvallen door een miscommunicatie niet aan het bevoegd gezag waren gemeld.

Bij een ander bedrijf constateerde de gemeente tijdens een integrale controle milieuwetgeving dat de opslag van gasfles- sen nog niet volledig aan de eisen (PGS 15) voldeed. Dit is inmiddels gecorrigeerd.

In 2007 kwamen bij drie RSDB-bedrijven in totaal zes externe klachten binnen.

Drie van deze klachten - bij één bedrijf - betroffen geurhinder. Bij één klacht kon daadwerkelijk een link gelegd worden met het bedrijf en bleek een storing van de naverbrander de oorzaak. Hierop is gericht actie ondernomen. Een vierde klacht bij dit bedrijf betrof geluidsoverlast, naar bleek als gevolg van een verstopt filter op de nabewerkingsafdeling. Het systeem had hierop gereageerd door inschakeling van extra vacuumpompen. Deze klacht is verholpen.

Bij de twee overige klachten – binnengekomen bij twee andere bedrijven – ging het om een klacht van een afvalverwerker over een licht verontreinigde inhoud van de houtcontainer en om een externe geluidsklacht. Met aanvullende informatie van de indiener van de geluidsklacht is de oorzaak van die hinder achterhaald. Tijdens het opstarten van een rotatiepers 'ontsnapt' gedurende enkele minuten geluid met de lucht die op dat moment nog via een korte weg direct naar buiten wordt afgevoerd. Even daarna, bij daadwerkelijke productie, is de situatie gunstiger omdat deze luchtroom dan naar de naverbranders wordt gestuurd. Na metingen in deze 'stand-by fase' zijn geluidwerende voorzieningen aangebracht. Deze maatregelen hebben een gemeten geluidsreductie van 20 dB(A) gedurende de 1-2 minuten 'stand-by' fase opgeleverd.

3.6 BODEMKWALITEIT

Om de bodem tegen verontreiniging te beschermen voeren de bedrijven regelmatig inspecties uit naar onder meer de vloeistofdichtheid van vloeren en de staat van ondergrondse tanks. Ook bewaken ze de grondwaterkwaliteit door deze op strategische punten te monitoren.

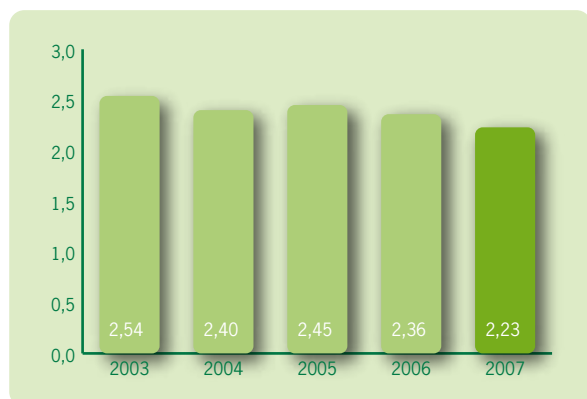
Twee bedrijven hebben nog in meer of mindere mate te maken met historische bodemverontreiniging. In één geval zijn met het oog op een saneringsoperatie (verwachte start: 2010) al voorbereidingen getroffen: afspraken over de kostenverdeling overheid-bedrijf en onderzoek, in combinatie met enkele pilots, om nader inzicht te krijgen in de grenzen van de verontreiniging en de te verwachten effecten van de beoogde saneringsmethodes. Een tweede bedrijf heeft nog slechts met een 'staartje' van uitgevoerde saneringen te maken. Hier vond tot in 2006 op één locatie een grondwatersanering plaats en werd in 2006 op een tweede locatie een (beperkte) bodemverontreiniging gesaneerd. Op deze beide locaties te Deventer wordt nu nog door monitoring de grondwaterkwaliteit gevolgd.

3.7. VERBRUIKSGEGEVENS

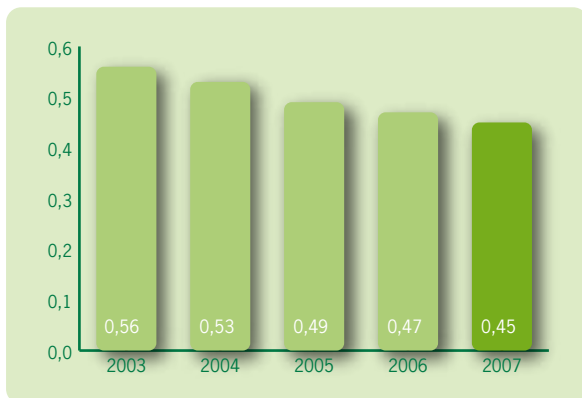
Energie

Het energieverbruik omvat het totaalverbruik aan elektriciteit, gas en stadsverwarming. Evenals in 2006 is in 2007 sprake van een daling van het energieverbruik per ton papierinput ten opzichte van het voorgaande jaar. Ten opzichte van 2003 zien we een daling van 12 %.

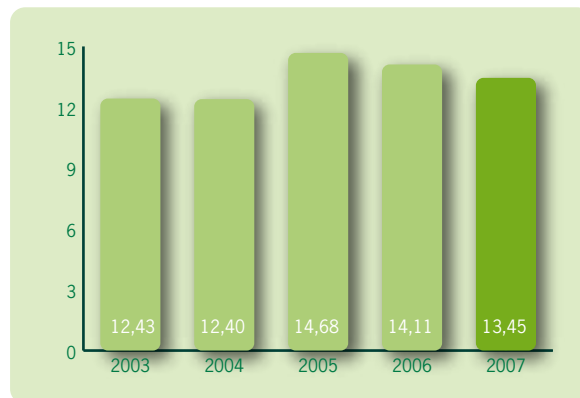
Dit kengetal is gevoelig voor de tendens tot het bedrukken van dunner papier. Dit leidt tot een groter aantal drukpersomwentelingen (machine-uren en dus energieverbruik) per gewichtseenheid papier die het productieproces ingaat. In 2007 heeft RSDB daar echter voldoende tegenover weten te

Energieverbruik RSDB (in gigajoule/ton papierinput) 2003-2007

Waterverbruik RSDB (in m³/ton papierinput) 2003-2007

Hulpstoffenverbruik RSDB (in kg/ton papierinput) 2003-2007

stellen vanuit haar constante aandacht voor energieverbruik. Waar mogelijk worden daarin grote slagen gemaakt, bijvoorbeeld met investeringen in concentratiegestuurde afzuiging boven de pers en het gebruik van hoog-gepigmenteerde inkt (minder afzuiging van oplosmiddel nodig). In de diepdruk leverden ook verdere optimalisatie van toluenterugwinning, papierkrimp-compensatie (zie pag. 3) en het zichtbaar maken en bestrijden van blindstroomverbruik aanzienlijke besparingen op. Daarnaast krijgen ook relatief kleine maar niet onbelangrijk zaken aandacht, zoals het uitzetten van de perslucht indien er in de afterpress langere tijd geen productie wordt gedraaid.

Water

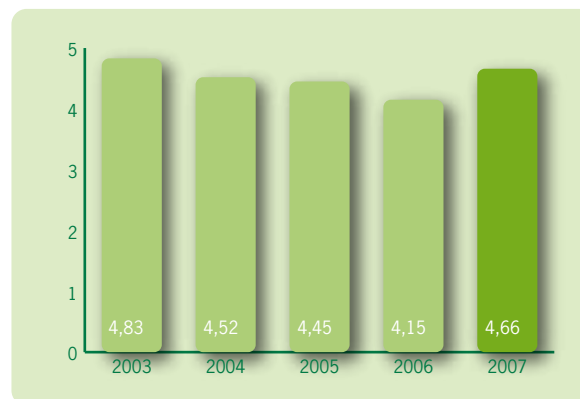
Ten opzichte van 2006 is het waterverbruik per ton papierinput licht afgenomen. Ten opzichte van 2003 zien we een daling van 20 %.

Hulpstoffen en processtoffen

Naast grondstoffen - in hoofdzaak papier en inkt - onderscheidt RSDB de categorieën hulpstoffen en processtoffen.

Bij hulpstoffen gaat het om stoffen als hechtmiddelen, bijvoorbeeld draad en lijm, plakmiddelen, en om de verpakingsmaterialen die grofweg 95 procent van het totaalgewicht bepalen van de hulpstoffen die bij RSDB gebruikt worden. In 2007 is het hulpstoffenverbruik per ton papierinput ten opzichte van 2006 afgenomen. Dit 'tegen de stroom in' omdat er steeds meer vraag is naar de diverse mogelijkheden op het gebied van verpakkingen. RSDB-bedrijven proberen negatieve tendensen tegen te gaan, onder meer door het gebruik van retourpallets te stimuleren, door te werken met dunner folie, en door verbeteringen in de verpakingsstraat (bijvoorbeeld automatische aansturing en nog meer ordergericht maatwerk in verpakkingen). De bedrijven zijn afhankelijk van de eisen van opdrachtgevers, maar zoeken met hen bij voorkeur wel naar besparende oplossingen.

Bij processtoffen gaat het onder meer om chemicaliën (grofweg 35 procent van het totaalgewicht), platen en daarvoor gebruikte plaatontwikkelaar, poetsdoeken, reinigingsmiddelen en wegwerpverpakkingen van aangeleverde producten. Het processtoffenverbruik wordt mede sterk 'van buitenaf'

Verbruik processtoffen RSDB (in kg/ton papierinput) 2003-2007

beïnvloed door het orderpakket en -profiel (kleurgebruik, kleurwisseling, oplage, papiersoorten enzovoort), omdat deze het aantal platen en de benodigde hoeveelheid reinigingsmiddelen bepalen. Zo leidt – bij een gelijkblijvende procesbeheersing - een tendens van geringere oplagegrootte en de keuze voor dunnere papiersoorten tot (onder meer) een groter aantal offsetplaten per ton papierinput.

Voor een aantal RSDB-bedrijven was in 2007 het effect van de marktvaart groter dan het positieve effect dat ze daar met eigen inspanningen op het gebied van processtoffenverbruik tegenover konden stellen. De RSDB-bedrijven blijven sturen op een bewust en efficiënt gebruik van processtoffen.

“RSDB is sinds jaar en dag betrokken bij het milieu. Sinds 1994 houden we jaarlijks een **Ecobalans** bij waarin alle in- en uitgaande materiaalstromen, plus energie en water, in beeld worden gebracht. Zo kunnen we aantonen welke verbeteringen we hebben bereikt en precieze doelen stellen met actieplannen waarvan de effecten goed meetbaar zijn. Vanaf 2000 geeft RSDB ook een Milieujaarverslag uit waarin we verslag doen van de milieuprestaties van het voorafgaande jaar.

In onze Milieubeleidsverklaring geven we aan dat we het **‘milieuverleden’ van het ingekochte papier bewaken**. Bij de keuze van papierleveranciers letten we op duurzame houtwinning en op de registratie van de herkomst van het vezelmateriaal. Dat komt erop neer dat we van onze leveranciers eisen dat het hout dat voor het papier wordt gebruikt, afkomstig is van **duurzaam beheerde bossen**.

Eind 2006 heeft RSDB daar nog een stap aan toegevoegd: alle Roto Smeets drukkerijen hebben het **Chain of Custody certificaat** van FSC ontvangen. Dat houdt in dat elke drukkerij kan aantonen wat er tijdens het productieproces met het papier gebeurt en bijvoorbeeld kan garanderen dat de productie strikt gescheiden is van andere papiersoorten. Opdrachtgevers voor zowel producties in vellenoffset, rotatie-offset als diepdruk kunnen bij Roto Smeets hun orders volgens de FSC-richtlijnen laten produceren. Zij mogen op hun drukwerk het FSC-keurmerk voeren.

Het FSC Chain of Custody systeem (CoC) vormt de verbindende schakel tussen **verantwoord bosbeheer en de consument**. Het voornaamste doel van de FSC- certificering is te verzekeren dat het FSC-gecertificeerde materiaal gevolgd wordt in de productieketen. Op deze manier kunnen (eind)consumenten een keuze maken voor FSC-gecertificeerde producten en hebben ze de garantie dat de herkomst van het materiaal gecontroleerd is.”

**Jeroen Voges, Kwaliteit Arbo Milieu Coördinator Roto Smeets Utrecht
FSC administrator Roto Smeets**

4. Milieubeleidsverklaring

RSDB ziet milieubeleid evenals de zorg voor veiligheid, gezondheid en welzijn als een integraal onderdeel van het ondernemingsbeleid. Tevens heeft zij een maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid jegens medewerkers, klanten en samenleving.

Het milieubeleid richt zich op het voorkomen van lucht-, water- en bodemverontreiniging en het beperken van geluids- en andere hinder. Ook de milieu-effecten van het gebruik van grondstoffen en energie vormen een belangrijke leidraad bij dit beleid.

Om daadwerkelijk en gericht uitvoering te geven aan dit milieubeleid, wordt gewerkt volgens een Intern Milieuzorgsysteem waarvoor de volgende criteria gelden:

- Het systeem voldoet aan de eisen die beschreven zijn in de norm NEN-EN-ISO 14001: 2004; inclusief de daaraan gekoppelde certificering voorziet het in een goede, verantwoorde borging van het Interne Milieuzorgsysteem in de totale bedrijfsvoering.
- Het systeem is geschikt voor de aard, omvang en milieugevolgen van de activiteiten van RSDB.

Dit Interne Milieuzorgsysteem is opgezet ter realisering van de navolgende doelstellingen:

- Het nakomen van de in de milieuwetgeving gestelde voorschriften en het anticiperen op nieuwe nationale en Europese regelgeving.
- Het opbouwen van een adequaat instrumentarium op bedrijfsniveau om de totale milieubelasting te beheersen en te beperken.
- Het doordringen van de gehele organisatie van de noodzaak om de nadelige effecten van de bedrijfsvoering op het milieu met name ten aanzien van emissie en afvalstromen zoveel mogelijk te beperken. Daarbij zullen ook optimalisatie van grondstof- en energierendement een belangrijke plaats krijgen;
- Het adequaat informeren van interne en externe betrokkenen en belangstellenden over de mate van milieubelasting en de gerealiseerde verbeteringen.

RSDB zal zich actief inzetten bij het zoeken naar minder milieubelastende bedrijfsprocessen.

RSDB verplicht zich tot continue inspanning ter verbetering van haar milieuprestatie.

RSDB zal de ontwikkelingen binnen de papierindustrie, die leiden tot het gebruik van milieuvriendelijke grondstoffen en het hergebruik van oud papier, actief ondersteunen en stimuleren.

RSDB ondersteunt en stimuleert milieubesparende ontwikkelingen bij de papierindustrie, een belangrijke toeleverancier. Daarnaast bewaakt RSDB het 'milieuverleden' van het ingekochte papier. Bij de keuze van papierleveranciers zijn duurzame houtwinning en de registratie van de herkomst van het vezelmateriaal belangrijke aspecten. Dit vormt de garantie dat het hout afkomstig is van duurzaam beheerde bossen.

RSDB zal zich inzetten om eventuele nadelige bij-effecten van haar producten, verpakkingen of diensten te elimineren of tot het uiterste te beperken.

Niet alleen betrekking hebbend op het milieu, maar ook op gezondheid en welzijn.

RSDB zal zich inspannen om binnen haar mogelijkheden in het verleden veroorzaakte milieuschade op haar terreinen (bodemverontreiniging) te identificeren, in te perken en te saneren.

RSDB doet waar mogelijk meer dan wat wettelijk verplicht is. Maar bij alle vrijwillige maatregelen zullen de inspanningen in een gezonde relatie tot het te behalen nut moeten staan. Daarbij zullen vooral de milieumaatregelen, die ook effect sorteren op gebieden zoals veiligheid, gezondheid, welzijn, kwaliteit en efficiency prioriteit krijgen.

RSDB zal binnen haar organisatie zorgdragen voor de vereiste voorlichting aan alle medewerkers. Ook zal zij deelname aan de noodzakelijke opleidingen ondersteunen en aanmoedigen.

RSDB heeft een Ecobalans voor het gehele concern operationeel. Dit instrument geeft door middel van een massabalans inzicht in de milieu-effecten van alle processen in het bedrijf. Op jaarbasis is deze balans een goed sturingselement voor:

- het vaststellen en zichtbaar maken van het verbeteringspotentieel en
- het vaststellen en uitvoeren van verbeteringsacties en is daardoor een goed hulpmiddel voor de aangegeven continue inspanning ter verbetering van onze milieuprestatie.

Onze medewerkers ondersteunen bovenstaande doelstellingen en zijn zich hun verantwoordelijkheid terdege bewust.

RSDB bedrijven per maart 2008

RSDB Holding

Zeverijnstraat 6
1216 GK Hilversum
Postbus 507
1200 AM Hilversum
www.rsdb.nl

Raad van Bestuur:

John Caris, CEO
Edwin Bouwman, CFO

Print Productions

VERKOOPKANTOREN

Roto Smeets B.V.
Roto Smeets International
Algemeen Directeur René van Werkhoven

Roto Smeets National Dutch Publishing
Commercieel Directeur Hans Oonk

Roto Smeets National Promotioneel Drukwerk
Commercieel Directeur Vincent van den Hurk

Roto Smeets België NV/SA
Algemeen Directeur Jef Peeters

Roto Smeets Denmark A.S.
Algemeen Directeur Michael Patrick

Roto Smeets Deutschland GmbH
Algemeen Directeur Klaus Hageresch

Roto Smeets France S.A.
Algemeen Directeur Anne Cordier

Roto Smeets Ltd.
Algemeen Directeur Alex Scott

Roto Smeets Sweden
Algemeen Directeur Bo Nyås

PRODUCTIE

Roto Smeets Diepdruk
Algemeen Directeur Henning Pluym

Roto Smeets Deventer
Algemeen Directeur Henning Pluym

Roto Smeets Etten
Algemeen Directeur Gerald Petersen

De Wit Grafische Projecten bv
Algemeen Directeur Toon Meeuwissen

Nadruk Binders met een accent bv
Algemeen Directeur Pierre van der Linden

Rotopack
Algemeen Directeur Gerrit Veldhuizen

Roto Smeets Offset
Algemeen Directeur Jaap van de Vosse

Roto Smeets Utrecht
Algemeen Directeur Ronald van Rossum

Roto Smeets Weert
Algemeen Directeur Diederik Fetter

Senefelder Misset, Doetinchem
Algemeen Directeur Jaap van de Vosse

PSH/Hoogte 80
Algemeen Directeur Arie van Loopik

Roto Smeets GrafiServices Eindhoven
Algemeen Directeur Jan van Lith

Roto Smeets GrafiServices Utrecht
Algemeen Directeur Carel van der Velden

Antok Nyomdaipari Kft, Hongarije
Algemeen Directeur Zoltan Antok

Marketing Communications

MediaPartners Group
Algemeen Directeur Alec Bergsma
Commercieel Directeur Coen Zeevenhooven

MediaPartners Interne Communicatie
Client Services Director Diana Roos

MediaPartners Actiecommunicatie
Client Services Director Sarisa van Rijn

MediaPartners Loyalteitscommunicatie
Client Services Director Ard Krak

MediaPartners Loyalteitscommunicatie België
Client Services Director Hilde Vercaempt

Leads to Loyals, Capelle ad IJssel
Algemeen Directeur Rob Schouten a.i.

Colofon

RSDB Holding
Zeverijnstraat 6
NL-1216 GK Hilversum
Postbus 507
NL-1200 AM Hilversum
Telefoon +31 35 6258 660
fax +35 623 19 39
e-mail info@rsdb.com
www.rsdb.nl

Met ingang van 1 oktober 2008
Hunneperkade 17004
7418 BT Deventer
Postbus 822
7400 AV Deventer
Telefoon: 0570 - 69 49 00
Fax: 0570 - 69 49 90

FOTOGRAFIE

Marco Hamoen Fotografie, Bodegraven

EINDREDACTIE MILIEUVERSLAG:

Maurits Groen Environment & Communication, Haarlem

ECOBALANCE COÖRDINATIE EN EVALUATIE

TME, Institute for Applied Environmental Economics, Nootdorp

ONTWERP

Caroline van den Akker, Roto Smeets GrafServices Utrecht

REALISATIE EN DRUK

Roto Smeets GrafServices Utrecht

PAPIER

ColoTech + Xerox

